

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Lausuntopyyntö OKM/81/040/2012/

Viite: Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:11

Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän esitys

Monimuotoiset perheet -verkosto lausuu varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportista ”Kohti varhaiskasvatustaloutta” näkemyksenään seuraavaa:

Perheiden monimuotoisuudesta

Varhaiskasvatuksen sisällöissä, rakenteissa ja käytännöissä on huomioitava perheiden monimuotoisuus. Perheiden moninaisuuden tuominen esiin varhaiskasvatuksen arjessa ei pelkästään tue johonkin vähemmistöön kuuluvan lapsen perheidentiteettiä vaan antaa kaikille lapsille eväitä kasvussa monimuotoisen yhteiskunnan jäsenenä. Jokainen lapsi tarvitsee moninaisuuden kohtaamiseen liittyviä taitoja.

Normikriittinen ja sukupuolisensitiivinen kasvatustoive tarjoavat konkreettisia välineitä siihen, kuinka perheitä koskevia normeja ja oletuksia puretaan käytännön työssä.

Työryhmämietinnön lakiluonnoksen §3 mom 6. edellyttää, että lapsille on tarjottava yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. Tämä edellyttää myös lasten erilaisten perhetaustojen huomioimista ja kykyä tehdä hyvää yhteistyötä erilaisten perheiden kanssa. Tähän olisi hyvä saada henkilöstölle lisä- tai täydennyskoulutusta.

Yli kolmannes perheistä on tavalla tai toisella monimuotoisia. Perheiden monimuotoisuuden tunnistaminen ja monimuotoisten perheiden erityistilanteiden tunteminen on sisällytettävä osana varhaiskasvatuksen ammattitutkintoihin johtaviin opintoihin.

Perheiden monimuotoisuuden tunnistaminen olisi tärkeää kirjata myös eksplisiittisesti lakitekstiin, esimerkiksi 3 § 6. momenttiin tai 11. momenttiin lisäyksenä.

Subjektiivisesta oikeudesta varhaiskasvatukseen

Monimuotoiset perheet -verkosto haluaa erikseen nostaa esiin, että **verkosto vastustaa lapsen subjektiivisen oikeuden varhaiskasvatukseen rajaamista millään tavalla**. Subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen on paitsi lapsen

oikeus, myös ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, joka helpottaa kaikkein hankalimmassa asemassa olevien perheiden asemaa.

Verkosto kiittää työryhmää siitä, että esitys säilyttää subjektiivisen oikeuden varhaiskasvatukseen, ja vaatii että tämä oikeus säilytetään myös lain jatkovalmisteluissa.

Verkosto toteaa, että mikäli subjektiivista oikeutta varhaiskasvatukseen päädytään rajaamaan, **on siihen kuitenkin sisällytettävä seuraavat poikkeukset:**

Monikkoperheissä eli kaksos- ja kolmosperheissä kaikilla lapsilla on oltava subjektiivinen oikeus täyspäiväiseen varhaiskasvatukseen vanhempien tilanteesta riippumatta, sillä monisikiöraskaus on aina riskiraskaus ja odottava äiti voi joutua vuodelepoon tai toimintakyky on muutoin rajallinen. Päivähoitoa tarvitaan tällöin vanhemmille sisaruksille. Monikkolasten synnyttyä perhe voi tarvita päivähoitoa vanhemmille sisaruksille perheen kokonaistilanteen tukemiseksi.

Yhden vanhemman perheen lapsilla on oltava subjektiivinen oikeus täyspäiväiseen varhaiskasvatukseen, sillä näissä perheissä työn ja perheen yhteensovittaminen on jo valmiiksi hankalaa ja lasten ainut vanhempi voi väsyä helpommin.

Maahanmuuttajataustaisten perheiden lapsilla on oltava subjektiivinen oikeus täyspäiväiseen varhaiskasvatukseen lapsen kotoutumisen edistämiseksi, samoin kahden kulttuurin perheiden lapsilla, mikäli lapsen kielellinen kehitys edellyttää tätä.

Yksityiskohtaiset huomiot

Yllä esitettyjen yleisten huomioiden lisäksi Monimuotoiset perheet -verkosto esittää seuraavat yksityiskohtaisemmat huomiot työryhmämietinnöstä:

Uusperheiden ja sateenkaariperheiden kannalta on tärkeää, että sosiaalisten sisarusten asemaa vahvistetaan varhaiskasvatusta koskevassa lainsäädännössä. Sosiaalisilla sisaruksilla tulisi olla esimerkiksi yksiselitteinen oikeus samaan hoitopaikkaan.

Monikkoperheiden osalta monikkolasten ryhmisijoittamiseen ei tulisi soveltaa kaavamaisista politiikkaa, jossa kaksoset tai kolmoset sijoitetaan aina samaan tai aina eri ryhmiin. Ryhmisijoitusratkaisu on tehtävä aina erikseen jokaisen perheen kohdalla, lasten kehitykselliset näkökohdat huomioiden ja perheen tahtoa kunnioittaen.

Henkilökunnan ja perheiden väliselle kasvatuskumppanuudelle on syytä edelleen antaa merkittävä painoarvo. Tässä yhteydessä täytyy huomioida kaikki tosiasialliset perhesuhteet. Vanhempien ja lasten välisistä juridisista suhteista huolimatta kasvatuskumppanuus jaetaan tosiasiallisesti niiden kanssa, jotka lapsen vanhempina tosiasiallisesti toimivat. Osalla lapsista on kaksi tai useampia koteja. Osalla lapsista on useampia kuin kaksi tosiasiallista vanhempaa.

Perheiden moninaiset tilanteet vaativat myös, että kaikkien vanhempana toimivien yhteystiedot kerätään, kirjataan ylös perheiden toiveet siitä, kenelle lasta koskevia tietoja toimitetaan, ja hoidetaan lapsen hoitoa ja kasvua koskeva yhteydenpito perheen toiveiden mukaan, huomioiden lapsen kaikki tosiasialliset vanhemmat ja kodit.

Adoptioperheissä vuodet varhaiskasvatuksen piirissä ovat perheen kiintymyssuhteiden kehittymisen kannalta olennaisen tärkeitä. Lapsen pysyvyyden ja turvallisuuden tunnetta lisäävät käytännöt päivähoidossa tukevat perhettä kasvatustyössään.

Useimmat ulkomailta adoptoidut lapset tulevat perheisiinsä leikki-ikäisinä. Tästä syystä heidän kielellinen ja kokonaisvaltainen kehityksensä voi poiketa ikätovereista. Adoptiolasten suunnitelmalliseen ja oikea-aikaiseen siirtymiseen esikouluun ja kouluun on tärkeää panostaa moniammatillisesti ja yhteistyössä vanhempien kanssa.

Monimuotoiset perheet -verkosto kiittää työryhmän esitystä ryhmäkokojen osalta. Tällä hetkellä monissa päiväkodeissa ryhmät ovat suuria ja suhdelukujen laskemisessa on erikoisia malleja, joiden perusteella yhden aikuisen vastuulla on paljon enemmän lapsia kuin suhdeluku edellyttäisi. Toteutuessaan työryhmän esitys rauhoittaisi tilannetta ja parantaisi lasten mahdollisuuksia luoda turvallisia kiintymyssuhteita hoitajiinsa.

Myös työryhmän esitys siitä, että lapsen hoitopaikka säilyy vaikka lapsi olisi välillä poissa esimerkiksi äidin äitiysloman ajalta, saa verkostolta kiitosta. Samoin verkosto kiittää mahdollisuutta järjestää varhaiskasvatus kahdella eri paikkakunnalla tilanteissa, joissa ero- tai uusperheen vanhemmat asuvat eri paikkakunnilla.

Verkosto kiinnittää huomiota siihen, että lasten erityisen tuen tarpeista on kirjattu tällä hetkellä epämääräisellä muotoilulla, jota tulisi tarkentaa. Tällä hetkellä tukea tarvitsevia lapsia on ryhmässä useitakin ilman mitään vaikutusta ryhmäkokoon tai henkilöstöresurssiin. Laissa tulisi myös säätää, että jos lääkäri katsoo lapsen tarvitsevan esim. avustajaa, se on järjestettävä.

Monimuotoiset perheet -verkosto toteaa, että lapsen erityistuen tarvetta arvioitaessa on tärkeää osata ottaa huomioon lapsen kaksikielisyyden vaikutus

kehitykseen. Kaksi- tai monikielisen lapsen kielen kehitys poikkeaa yksikielisen lapsen kielellisestä kehityksestä.

15§ kielelliset oikeudet:

Pykälän muotoilua säätelevät kielilain määräykset, mutta esitetty muotoilu on jäykkä ja näkökulma lasten kielellisiin oikeuksiin on suppea (vain suomen, ruotsin ja saamenkielen äidinkielen opetus on lakisääteistä), eikä se vastaa lainkaan kaksikielisten lasten tarpeisiin tai oikeuksiin. Toisaalta työryhmän raportissakin (s. 34) todetaan, että ”olennaista olisi, että lapsen kielellistä ja kulttuurillisista oikeuksista ja lapsen huoltajien toiveista keskusteltaisiin varhaiskasvatuspaikkaa haettaessa ja lapselle pyrittäisiin löytämään lapsen kielellisiä tarpeita vastaava palvelu yhteisymmärryksessä huoltajien kanssa”.

Varhaiskasvatuksella on merkittävä ja tärkeä rooli lapsen kielellisten valmiuksien ja kaksikielisten lasten tukemisessa. Kieliä opitaan tehokkaasti leikin, laulun ja sosiaalistumisen kautta, ja varhaiskasvatuksen tulisi ottaa enemmän vastuuta lasten kielellisten valmiuksien kehittämisestä. Pidemmällä aikavälillä tämä on myös (kustannus-) tehokkaampaa kuin kielten opiskelun aloittaminen vasta alakoulussa tai myöhemmin. Voi myös perustellusti kysyä, miten varhaiskasvatus voi käytännössä tukea molempia vanhempia kasvatustyössä, jos lapsen toista äidinkieltä ei voida varhaiskasvatuksessa lainkaan ottaa huomioon.

23 § Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet:

Koska varhaiskasvatuksen perusteet on käytännön toimintaa ja lain tavoitteiden operationaalistamista keskeisesti säätelevä asiakirja, olisi tärkeää, että tavoitteissa perheiden monimuotoisuus ja monimuotoisten perheiden erityistilanteet olisi asiakirjassa huomioitu.

40 § Täydennyskoulutus:

Täydennyskoulutuksessa tulee varmistaa se, että henkilöstö saa riittävästi tietoa perheiden monimuotoisuudesta yleensä ja kahden kulttuurin perheistä erityisesti. Täydennyskoulutuksen tulee tukea sitä, että henkilöstö sisäistää moninaisuuden merkityksen.

Päivähoidon maksuista

Monimuotoiset perheet -verkosto huomauttaa, että päivähoitomaksuista päätettäessä on syytä huomioida myös perheiden erilaiset elämäntilanteet.

Tulot ja menot eivät ole samanlaisia kolmen hengen perheessä, jos siinä on yksi vanhempi ja kaksi lasta tai kaksi vanhempaa ja yksi lapsi. Kuitenkin

päivähoitomaksu on sama, jos tulot ovat samat. Yhden vanhemman perheen päivähoitomaksun pitää olla pienempi kuin kahden huoltajan perheen, koska tutkimusten mukaan skaalaetu ei toimi yhtä tehokkaasti yhden kuin kahden vanhemman perheessä.

Uusperheessä lapsen päivähoitomaksuun vaikuttavat peräti kolmen aikuisen tulot: lähivanhemman, hänen uuden kumppaninsa sekä entisen puolison tulot elatusavun muodossa. Voi käydä niin, että vähävarainen uuspari joutuu maksamaan täyttä päivähoitomaksua, koska toisen osapuolen entisellä puolisoilla on hyvät tulot.

Näillä perusteilla Monimuotoiset perheet -verkosto esittää, ettei elatustukea huomioida tulona päivähoitomaksua määrättäessä. Verkosto esittää myös, että elatusavusta sekä vanhempansa menettäneen lapsen saamasta orvon eläkkeestä jätetään tulona huomioimatta elatustuen suuruinen summa.

Monikkoperheiden osalta päivähoitoon maksujen määrittämisessä tulisi huomioida monikkoperheiden erityinen taloudellinen kuormitus, samanaikaiset päivähoitokustannukset useammasta lapsesta ja merkittävästi suurempi keskimääräinen lapsiluku.

Lisätietoja:

Anna Moring
Projektipäällikkö
Monimuotoiset perheet -verkosto
Kaikkien perheiden Suomi -hanke
anna.moring@monimuotoisetperheet.fi
050 375 0832

Monimuotoiset perheet -verkosto on kymmenen suomalaisen perhejärjestön yhteistyöverkosto, johon kuuluvat Adoptioperheet ry, KÄPY – Lapsikuolemaperheet ry, Lapsettomien yhdistys Simpukka ry, Monikulttuuriyhdistys Familia Club ry, Perhehoitoliitto ry, Sateenkaariperheet ry, Suomen Monikkoperheet ry, Suomen nuoret lesket ry, Suomen Uusperheiden Liitto ry ja Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry.

Verkosto koordinoi Kaikkien perheiden Suomi -hanketta, jonka tehtävänä on kerätä ja levittää tietoa monimuotoisten perheiden erityistilanteista.